

Vergaderjaar 2022–2023

31 289

Voortgezet Onderwijs

Nr. 554

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 8 september 2023

In deze brief informeer ik uw Kamer, zoals gebruikelijk na de jaarlijkse examenperiode, over de resultaten van de eindexamens 2023. In 2023 slaagden 89,4% van de kandidaten. Dit is een mooie prestatie waar leerlingen en docenten trots op mogen zijn.

Bijgevoegd bij deze brief vindt u de jaarlijkse examenmonitor van DUO. Deze monitor geeft inzicht in de examenresultaten van het regulier voortgezet onderwijs van de afgelopen examenperiode. De monitor rapporteert onder andere over het slagingspercentage, de deelname aan het examen, de gemiddelde examencijfers, herkansingen en de prestaties op de kernvakken. Ik zal de belangrijkste resultaten van dit examenjaar hieronder bespreken. De resultaten van de staatsexamens vo zijn nog niet beschikbaar omdat deze examens langer doorlopen. Ik informeer uw Kamer hierover in december.

De afgelopen drie jaar golden er speciale maatregelen voor de eindexamens in het voortgezet onderwijs (vo) in verband met de coronapandemie. Dit jaar legden leerlingen voor het eerst sinds 2019 weer een regulier eindexamen af. In 2023 was er dus geen extra herkansing en konden leerlingen ook geen gebruik maken van een duimregeling. Wel waren er nog enkele kleine maatregelen rondom het flexibeler maken van de afnameperiodes.¹ Tevens was er – net als in 2021 en 2022 – in 2023 nog sprake van een aangepaste normering van de centrale examens (CE's). Hier kom ik verderop in deze brief nog op terug.

---

¹ In 2023 is het tweede tijdvak uitgebreid van 4 naar 10 afnamedagen zodat ziekte of quarantaine tijdens het eerste tijdvak beter kon worden opgevangen. Ook waren de afnameperiodes langer bij het centraal schriftelijk en praktisch examen (cspe) en de digitale centrale examens in het vmbo.

Algemene resultaten 2023: slagingspercentages weer richting normaal

In de jaren waarin er examenmaatregelen waren (2020, 2021 en 2022) lagen de slagingspercentages een stuk hoger dan in de reguliere examenjaren vóór de coronapandemie. We zien dat de percentages van dit jaar weer richting normaal gaan (zie tabel 1). Het laatste jaar zonder de invloed van de examenmaatregelen was 2019. Als de slagingspercentages van 2023 en 2019 vergeleken worden, dan zien we dat de daling veelal beperkt blijft tot een aantal procentpunten, voor de meeste schoolsoorten rond de 2%-punt. Bij het havo is de afname dit jaar ten opzichte van 2019 wat fors, namelijk 3,9%-punt. Het algemene patroon van de afgelopen jaren is nu weer zichtbaar: in vmbo-BB slagen gemiddeld de meeste leerlingen, in het havo ligt het slagingspercentage het laagst.

Tabel 1: Slagingspercentages per examenniveau voor de jaren 2017 t/m 2023.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	aantal kandidaten 2023
vwo	91,0%	91,5%	90,7%	98,9%	94,0%	92,8%	88,6%	37.381
havo	87,2%	87,6%	88,2%	97,5%	90,7%	90,5%	84,3%	49.804
vmbo-GT	92,8%	92,4%	92,9%	99,2%	96,4%	95,8%	91,2%	48.893
vmbo-KB	95,9%	95,2%	95,7%	99,5%	99,0%	98,9%	93,8%	24.031
vmbo-BB	98,0%	97,8%	97,9%	99,4%	99,3%	99,0%	95,9%	13.465
totaal	91,9%	91,9%	92,0%	98,8%	94,9%	94,4%	89,4%	
aantal kandidaten	200.946	199.721	196.721	193.502	187.245	177.425	173.574	
				examenjaren met coronamaatregelen				

Goede resultaten behaald bij de centrale examens

Er is dit jaar goed gescoord op de centrale examens (CE's). Echter, het is belangrijk te benoemen dat in 2021, 2022 en 2023 de normering van de CE's is aangepast vanwege de impact van de coronapandemie.² Hierdoor zijn de resultaten van deze examenjaren niet zonder meer te vergelijken met de resultaten van vóór de coronapandemie. Het gevolg hiervan is dat trends niet één-op-één kunnen worden geïnterpreteerd als een directe toename of afname van de vaardigheid van kandidaten (zie examenmonitor §4.2). Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) en Stichting Cito zullen daarom een apart onderzoek doen naar het vaardigheidsniveau van de examenpopulatie uit 2023. In tabel 2 is te zien dat het gemiddelde cijfer dat kandidaten in 2023 behaalden op de CE's hoger ligt dan de gemiddelde CE-cijfers in de jaren met examenmaatregelen. Ook wanneer er vergeleken wordt met de jaren vóór de coronapandemie valt op dat de gemiddelde CE-cijfers in 2023 hoger liggen dan in 2019 (behalve bij vmbo-BB).

De schoolexamencijfers (SE's) in 2023 laten een stijging zien ten opzichte van 2022, behalve voor het vwo want daar blijven de cijfers stabiel (zie

² Kamerstuk 31 289, nr. 437.

tabel 3). Echter, wanneer de cijfers vergeleken worden met 2019 dan valt op dat de gemiddelde SE's in 2023 lager uitvallen.

In tabel 4 zijn de gemiddelde eindcijfers per examenniveau weergegeven. Op alle examenniveaus zijn de gemiddelde eindcijfers toegenomen vergeleken met 2022. We zien hier dus een bijzonder verschijnsel: de slagingspercentages in 2023 liggen fors lager dan in 2022, terwijl de gemiddelde eindcijfers in 2023 hoger zijn dan in 2022. Deze tegenstrijdigheid wordt waarschijnlijk grotendeels verklaard door de zogenaamde «duimregeling» waarbij leerlingen in 2022 (en ook in 2021) de mogelijkheid hadden om het cijfer van één vak (met uitzondering van de kernvakken) niet mee te laten tellen in de uitslagbepaling. In de examenmonitor van DUO zijn bij de bepaling van de gemiddelde cijfers ook de cijfers meegenomen van de vakken die uiteindelijk niet zijn meegenomen in de uitslagbepaling door toepassing van de duimregeling.

Tabel 2: Het gemiddelde cijfer behaald op de centrale examens per examenniveau.

	2017	2018	2019	2021	2022	2023
vwo	6,54	6,54	6,51	6,47	6,41	6,54
havo	6,33	6,34	6,34	6,31	6,25	6,35
vmbo-GT	6,37	6,32	6,36	6,29	6,24	6,40
vmbo-KB	6,35	6,32	6,35	6,30	6,30	6,38
vmbo-BB	6,81	6,71	6,74	6,59	6,55	6,59
totaal	6,43	6,41	6,42	6,36	6,31	6,42

Tabel 3: Het gemiddelde cijfer behaald in de schoolexamens per examenniveau.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
vwo	6,67	6,67	6,66	6,80	6,65	6,60	6,60
havo	6,36	6,35	6,35	6,52	6,31	6,26	6,29
vmbo-GT	6,51	6,49	6,46	6,55	6,41	6,37	6,40
vmbo-KB	6,46	6,45	6,42	6,62	6,40	6,38	6,41
vmbo-BB	6,44	6,43	6,40	6,50	6,41	6,38	6,39
totaal	6,48	6,47	6,46	6,60	6,43	6,39	6,41

Tabel 4: Het gemiddelde eindcijfer per examenniveau.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
vwo	6,76	6,74	6,73	6,87	6,77	6,73	6,77
havo	6,47	6,48	6,52	6,58	6,51	6,47	6,51
vmbo-GT	6,55	6,54	6,55	6,62	6,50	6,47	6,55
vmbo-KB	6,53	6,60	6,63	6,68	6,61	6,61	6,64
vmbo-BB	6,69	6,62	6,61	6,56	6,57	6,55	6,56
totaal	6,58	6,58	6,60	6,66	6,58	6,55	6,60

Aandeel herkansingen lager dan vóór coronapandemie

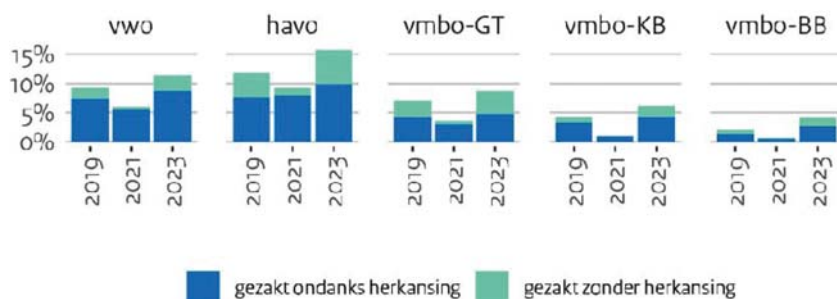
Op het vwo, het havo en het vmbo-GT is in 2023 het aandeel kandidaten dat ten minste één vak heeft herkanst gedaald ten opzichte van 2022 (zie

tabel 5).³ Op het vmbo-BB en het vmbo-KB is het aandeel kandidaten dat één of meer vakken heeft herkanst wel hoger dan vorig jaar. Wanneer de resultaten vergeleken worden met 2019 dan valt op dat het aandeel herkansers in 2023 lager ligt dan in 2019 (behalve voor het vmbo-BB). In figuur 1 worden de percentages weergegeven van de gezakte populatie die al dan niet een herkansing heeft ondergaan in de jaren 2019, 2021 en 2023. De kolom bij jaar 2023 toont aan dat leerlingen over alle onderwijsniveaus iets vaker dan in 2019 zijn gezakt zonder een herkansing te hebben gedaan. Dit komt zeer waarschijnlijk omdat meer leerlingen in 2023 zijn gezakt zonder dat een herkansing nog zou kunnen helpen. In de examenmonitor valt te lezen dat over alle examenniveaus heen wiskunde en Nederlands het meest zijn herkanst.

Tabel 5: Het aandeel kandidaten dat één of meer herkansingen aflegt, per examen-niveau.

	— 2017 —		— 2018 —		— 2019 —		— 2021 —		— 2022 —		— 2023 —	
vwo	11.173	29,5%	10.814	28,1%	10.508	27,2%	10.068	25,7%	10.329	26,9%	7.972	21,3%
havo	13.507	25,0%	12.792	23,2%	11.923	21,8%	11.845	21,9%	10.999	21,9%	9.906	19,9%
vmbo-GT	11.685	20,0%	11.482	20,1%	9.622	16,9%	7.694	14,8%	7.196	14,6%	6.149	12,6%
vmbo-KB	4.932	16,6%	5.428	18,5%	4.508	15,7%	2.098	7,9%	1.877	7,5%	3.645	15,2%
vmbo-BB	1.675	8,0%	2.029	10,4%	1.621	9,1%	745	4,9%	806	5,6%	1.558	11,6%

Figuur 1: Het aandeel gezakte leerlingen dat wel of geen herkansing aflegt.

De kernvakken laten een gevarieerd beeld zien per onderwijsniveau

Kernvakken zijn vakken die een bijzondere positie hebben in de uitslagbepaling. Voor deze vakken mag, in tegenstelling tot bij andere vakken, niet lager dan een eindcijfer vijf worden gehaald. In het vmbo wordt het vak Nederlands beschouwd als een kernvak, voor havo en vwo zijn de kernvakken Engels, Nederlands en wiskunde.⁴ In tabel 6 zijn de gemiddelde cijfers voor de kernvakken Engels, Nederlands en wiskunde per examenniveau weergegeven voor de jaren 2019, 2021 en 2023.

- **Engels:** Het gemiddelde SE-cijfer voor Engels is op alle examenniveaus, behalve vwo, gestegen ten opzichte van 2019 en 2021. Dit lijkt voort te bouwen op de eerdere trend van stijgende schoolexamencijfers voor Engels. De cijfers bij het CE Engels schommelen meer. Als we de resultaten van 2023 bij het CE Engels vergelijken met de resultaten

³ In 2021 en 2022 waren er examenaanpassingen waaronder een extra herkansing voor het CE. Leerlingen uit het vmbo gl/tl, havo en vwo mochten in twee verschillende vakken het CE herkansen. Voor vmbo-BB en vmbo-KB leerlingen gold dat zij daarnaast nog een herkansing mochten doen in het beroepsgerichte profielvak.

⁴ Voor havo-CM leerlingen is wiskunde alleen een kernvak als de leerling er voor kiest dit vak te volgen. Dit is niet verplicht.

uit 2019 dan valt op dat er hogere cijfers behaald worden (met uitzondering van een kleine afname in het vwo).

- *Nederlands*: De gemiddelde SE-cijfers voor Nederlands zijn vrij stabiel over de jaren heen. Bij het CE is te zien dat het gemiddelde cijfer zich bij havo en vmbo-KB in 2023 op het hoogste niveau sinds 2016 bevindt. Voor vwo en vmbo-GT zien we in 2023 een lichte daling in het gemiddelde CE-cijfer voor Nederlands vergeleken met 2019.
- *Wiskunde*: De resultaten bij het CE wiskunde zijn bij alle onderwijsniveaus verbeterd ten opzichte van vorig jaar (jaar 2022 is niet zichtbaar in de tabel, maar wel in de examenmonitor). Maar de cijfers zijn gedaald ten opzichte van 2019 (behalve bij vmbo-KB). Het gemiddelde SE-cijfer is gestegen ten opzichte van 2022, maar gedaald ten opzichte van 2019.

In de examenmonitor wordt ook het aandeel onvoldoendes voor de kernvakken over verschillende jaren weergegeven. Over het algemeen zijn de onvoldoendes hoger bij het CE dan bij het SE, dit zien we vooral terug bij Engels en Nederlands. Bij wiskunde is dit verschil wat minder uitgesproken dan bij de andere twee kernvakken. Het aantal onvoldoendes bij het CE Engels ligt in 2023 bij alle onderwijsniveaus lager dan in 2019, en tevens lager dan in 2022 (behalve voor havo). Het aandeel vwo- en havo-leerlingen dat een onvoldoende haalde op het CE Nederlands is in 2023 lager dan vorig jaar en ook lager dan in 2019. Bij de vmbo-niveaus zien we een wisselender beeld, maar over het algemeen is het aandeel onvoldoendes voor het CE Nederlands ongeveer gelijk aan 2019. Het aandeel onvoldoendes voor het CE wiskunde is in 2023 bij alle onderwijsniveaus gedaald ten opzichte van vorig jaar. Maar wanneer er vergeleken wordt met 2019 dan valt op dat leerlingen in het havo, vwo en vmbo-BB in 2023 vaker een onvoldoende behaalden op het CE wiskunde.

Tabel 6: De gemiddelde cijfers behaald voor de kernvakken Engels, Nederlands en wiskunde voor de jaren 2019, 2021 en 2023, per examenniveau.

		— SE —			— CE —			— eindcijfer —		
		2019	2021	2023	2019	2021	2023	2019	2021	2023
vwo	Engels	7,00	6,98	6,97	6,97	6,99	6,94	7,02	7,02	6,98
havo	Engels	6,64	6,69	6,71	6,82	7,12	7,02	6,76	6,93	6,89
vmbo-GT	Engels	6,66	6,70	6,74	6,62	6,73	7,11	6,67	6,74	6,95
vmbo-KB	Engels	6,68	6,75	6,83	6,51	6,62	6,75	6,63	6,71	6,82
vmbo-BB	Engels	6,60	6,65	6,72	7,21	7,23	7,23	6,93	6,96	7,00
vwo	Nederlands	6,69	6,73	6,68	6,21	6,32	6,20	6,48	6,56	6,47
havo	Nederlands	6,39	6,41	6,37	6,16	6,12	6,31	6,31	6,30	6,37
vmbo-GT	Nederlands	6,49	6,48	6,45	6,29	6,22	6,26	6,42	6,38	6,38
vmbo-KB	Nederlands	6,47	6,47	6,48	6,21	6,32	6,31	6,37	6,43	6,43
vmbo-BB	Nederlands	6,39	6,40	6,35	6,65	6,59	6,76	6,55	6,53	6,58
vwo	wiskunde	6,65	6,63	6,52	6,95	6,80	6,83	6,83	6,75	6,70
havo	wiskunde	6,29	6,22	6,16	6,53	6,42	6,50	6,45	6,35	6,36
vmbo-GT	wiskunde	6,47	6,30	6,33	6,42	6,22	6,36	6,47	6,29	6,37
vmbo-KB	wiskunde	6,12	6,02	6,00	6,20	5,65	6,24	6,19	5,86	6,15
vmbo-BB	wiskunde	6,45	6,40	6,36	6,78	6,49	6,35	6,65	6,47	6,38

Tot slot

Het wel of niet nemen van compenserende maatregelen voor de eindexamens in 2023 was een moeilijke keuze, want de gevolgen van de coronapandemie worden nog altijd gevoeld in het onderwijs. Eind vorig jaar werd uw Kamer geïnformeerd over het besluit om na jaren van examenmaatregelen, in 2023 weer terug te gaan naar de situatie van voor de coronapandemie.⁵ Bij de examens van 2023 werd van leerlingen een prestatie gevraagd die vergelijkbaar is met die van voor de coronapandemie. Voor de zomer werd uw Kamer geïnformeerd over de voortgang van het NP Onderwijs en de studieloopbanen van vo-leerlingen die geslaagd zijn in een schooljaar met examenmaatregelen.⁶ Een cohort-analyse van DUO toonde aan dat wanneer de studenten, die met en zonder gebruikmaking van de examenmaatregelen zijn ingestroomd, vergeleken worden, opvalt dat de eerstgenoemde groep vaker uitvalt in het vervolgonderwijs. Deze resultaten tonen aan dat het ook in het belang van leerlingen is dat de exameneisen weer zijn teruggegaan naar het niveau van voor de coronapandemie. Dit zorgt ervoor dat leerlingen zo goed mogelijk voorbereid worden op de samenleving, de arbeidsmarkt en het vervolgonderwijs. Leerlingen moeten de benodigde kennis en vaardigheden hebben wanneer zij het vo verlaten, anders kunnen zij daar later alsnog last van krijgen.

De resultaten uit de examenmonitor laten zien dat leerlingen afgelopen schooljaar keihard hebben geknokt om zich goed voor te bereiden op hun examens, ik heb hier heel veel waardering voor. Ik ben blij om te zien dat het door de grote inspanning van docenten, ouders en alle andere betrokkenen werkzaam binnen scholen is gelukt om leerlingen in het afgelopen schooljaar goed voor te bereiden op een regulier eindexamen zonder examenaanpassingen. Dankzij deze inspanningen en de inzet van leerlingen zelf is het veel leerlingen gelukt om met goed gevolg de overstap te maken naar het vervolgonderwijs.

Van 2021 tot en met 2023 was het tweede tijdvak tien dagen, in plaats van de hiervoor gebruikelijke vier dagen. Op basis van de ervaringen met deze maatregel heeft het CvTE besloten om vanaf 2024 te werken met een tweede tijdvak van zes dagen. Met het tijdvak van zes dagen wordt de optimale balans gezocht tussen de voor- en nadelen van verlenging. Een voordeel van deze maatregel is bijvoorbeeld dat ziekte en afwezigheid van leerlingen tijdens het eerste tijdvak makkelijker kan worden opgevangen, bijvoorbeeld voor topsporttalentleerlingen. Ook heeft deze maatregel voordelen voor leerlingen die in Caribisch Nederland examens doen en vanwege het tijdsverschil alleen aan de middagzittingen kunnen deelnemen. Bij het tijdvak van tien dagen lag de uitslagdatum erg dicht op de zomervakantie van de laatste regio en moesten leerlingen afhankelijk van het vak soms lang wachten op hun herkansing. Door te kiezen voor een tijdvak van zes dagen hebben scholen en leerlingen hier minder last van.

In het najaar verschijnen er nog andere rapportages die het beeld over de examenprestaties in 2023 verder inkleuren en duiding geven aan de resultaten. Zo wordt de staatsexamenmonitor, met daarin de examenresultaten van de kandidaten die het staatsexamen hebben afgelegd, in december verwacht. Ook volgen nog de resultaten van een onderzoek naar het vaardigheidsniveau van de examenpopulatie uit 2023. In dit vaardigheidsonderzoek bekijken het CvTE en Stichting Cito, net als in 2021 en 2022, in welke mate de examenresultaten van 2023 in het regulier vo

⁵ Kamerstuk 31 289, nr. 526.

⁶ Kamerstuk 36 200 VIII, nr. 226.

gerelateerd kunnen worden aan die uit de jaren vóór de coronapandemie (2015–2019). Dit is nodig omdat vanwege de coronaomstandigheden in het onderwijs niet op een reguliere wijze genormeerd kon worden en hierdoor reflecteert de hoogte van de CE-cijfers mogelijk niet precies de vaardigheid van de kandidaten. Tot slot volgen later dit jaar ook de resultaten van een onderzoek naar aanleiding van de motie van de leden Peters en Beertema waarin de regering wordt verzocht om bij de evaluatie van de examens 2023 ook de inzet van de NPO-middelen te betrekken.⁷ Ik zal uw Kamer in het najaar over deze onderzoeken informeren.

Tot slot wil ik alle leerlingen die afgelopen schooljaar hun diploma hebben behaald heel veel succes wensen bij hun vervolgstappen.

De Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs,
M.L.J. Paul

---

⁷ Kamerstuk 31 289, nr. 538.